

**O’QUVCHILARDA SHAXSIY XAVFSIZLIK MADANIYATINI
SHAKLLANTIRISHGA ILMIY YONDASHUVLAR**

**НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ КУЛЬТУРЫ
ЛИЧНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ У СТУДЕНТОВ.**

**SCIENTIFIC APPROACHES TO THE FORMATION OF PERSONAL
SAFETY CULTURE IN STUDENTS**

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

Ismoiljon Raxmonov Alisher o’g’li

Pedagogika va nazaryasi tarixi kafedrasida tayanch doktoranti

Annotatsiya: Bugungi kunda fuqarolik mudofaasi va favqulodda vaziyatlardan himoya qilish bo'yicha o'qituvchilar, turli darajadagi ta'lim tizimi rahbarlari va mutaxassislarini tayyorlash keng qamrovli nazariy materiallarni o'rganish, amaliy mashg'ulotlar va turli xil amaliy mashg'ulotlar o'tkazishni nazarda tutuvchi dasturlarga muvofiq amalga oshirilmoqda.

Tayanch so'zlar; SHaxsiy salomatlik, ma'naviy va psixologik xavfsizlik, jismoniy xavfsizlik; favqulodda vaziyatlarda xavfsizlik qoidalari.

Annotation: Today, the training of teachers, managers and specialists of various levels of the civil defense and emergency protection involves the study of extensive theoretical materials, practical training and various practical training. implemented according to the programs.

Keywords: Personal health, spiritual and psychological safety, physical safety; safety rules in emergency situations.

Аннотация: Сегодня подготовка преподавателей, руководителей и специалистов различных уровней гражданской обороны и защиты от чрезвычайных ситуаций предполагает изучение обширного теоретического материала, практические занятия и различные практические занятия. реализуются согласно программам.

Ключевые слова: Личное здоровье, духовная и психологическая безопасность, физическая безопасность; правила безопасности в чрезвычайных ситуациях.

KIRISH.

Hozirgi kunda inson va jamiyat dunyoqarashi, mentalitetini nazorat qilishning samarali vositalaridan biri bo'lgan ta'lim tizimi jiddiy isloh qilinmoqda. Zamonaviy gumanistik pedagogika yosh avlodni postindustrial tsivilizatsiyada hayotga tayyorlash bo'yicha mavjud tushunchalarni aniqlaydi. Ta'lim asta-sekin noosfera shaklidagi shaxsni tayyorlashga o'tmoqda. O'zini anglash va farovonlikka erishish uchun inson

shaxsiy xavfsizlik haqida g'amxo'rlik qilishi kerak, ammo bu global ekologik inqiroz sharoitida XXI asr uchun etarli emas.

Hayot xavfsizligi madaniyati tarbiya, ta'lim va shaxs, jamiyat va umuman aholining xavfsiz ijtimoiy va shaxsiy faoliyatiga tayyorlashning uslubiy jihatdan yangi maktabi sifatida qaraladi. Bugungi kunda tegishli o'quv intizomi tomonidan shakllantirilgan shaxsiy hayot xavfsizligi madaniyati "Hayot xavfsizligi asoslari" va "Hayot xavfsizligi" kurslarini tubdan rivojlantiruvchi va integratsiyalashgan yanada ilg'or ta'lim yo'nalishidir, chunki u uslubiy jihatdan yangi. Hozirgi murakkab ijtimoiy-siyosiy sharoitda insonni tabiiy va antropogen xarakterdagi favqulodda vaziyatlar ta'siridan himoya qilish muammosiga yondashuv.

Hozirgi vaqtda ilmiy-texnik salohiyati hayot xavfsizligi madaniyatini yaratish uchun asos sifatida ilg'or ta'lim va axborot texnologiyalarini yaratish uchun keng imkoniyatlarga ega. Talabalarni hayot xavfsizligi madaniyatini shakllantiradigan ta'lim yo'nalishi doirasida tayyorlash shaxsiy va jamoat xavfsizligini ta'minlash uchun o'quv fanlarini (geografiya, informatika, fizika, kimyo, ekologiya va boshqalar) o'zlashtirish natijalarini faol qo'llashga asoslangan bo'lishi kerak. xavf ostida va favqulodda vaziyatlarda.

ADABIYOTLAR TAHLILI:

Shunga ko'ra, bugungi kunda umumta'lim, kasb-hunar o'rta va oliy o'quv yurtlarida o'quv jarayoni murakkab favqulodda vaziyatlar to'g'risidagi turli xil ma'lumotlardan foydalangan holda hayot xavfsizligi madaniyatini shakllantirishga qaratilgan o'quv jarayonining uslubiy jihatdan asosli izchilligini hisobga olgan holda qurilishi kerak. vaziyatlarda va ta'lim jarayoniga moslashtirilgan ilg'or mahalliy texnologiyalardan foydalangan holda , o'rganishga qiziqishni rivojlantirishga va aholi va atrof-muhitni muhofaza qilish sohasidagi bilimlarni yanada samarali o'zlashtirishga yordam beradigan geografik axborot tizimlari, multimedia ta'lim va interaktiv o'yin dasturlari va malakali harakatlar.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni hayot xavfsizligi madaniyati tizimida tarbiyalash ularni maktabga tayyorlash bilan uyg'unlashadi va o'quvchilar va talabalarni tarbiyalash bilan solishtirganda uslubiy jihatdan farq qiladi; ularni tarbiyalashda atrof-muhit va tabiiy ofatlar haqida o'rganishning o'yin shakllari, ko'rgazmali qurollardan foydalanish, hayot xavfsizligi muammolari bo'yicha oson idrok etiladigan materiallar va parchalarni ko'zga tashlanmaydigan shaklda majburiy "to'ldirish" bilan bolalar badiiy filmlarini namoyish etish; salomatlikni muhofaza qilish va hokazolar eng samarali qo'llaniladi.. ularni hayotni bosqichma-bosqich bilishga, uning individual eng muhim tomonlarini tushunishga "majburiy" dastlabki tayyorlash jarayonini o'zlari his qilishlari kerak.

Tadqiqot metodologiyasi. Bugungi kunda fuqarolik mudofaasi va favqulodda vaziyatlardan himoya qilish bo'yicha o'qituvchilar, turli darajadagi ta'lim tizimi

rahbarlari va mutaxassislarini tayyorlash keng qamrovli nazariy materiallarni o'rganish, amaliy mashg'ulotlar va turli xil amaliy mashg'ulotlar o'tkazishni nazarda tutuvchi dasturlarga muvofiq amalga oshirilmoqda. aholi va hududlarni tinchlik va urush davridagi favqulodda vaziyatlar ta'siridan himoya qilishning texnik vositalaridan maqsadli va malakali foydalanish bilan bog'liq o'qitish turlari. Har qanday davlatning boyligi nafaqat tabiiy boyliklar yoki moddiy -madaniy boyliklar, garchi ular juda muhim bo'lsa-da, eng avvalo, xalq, mamlakat aholisi ekanligiga bugun hech kim shubha qilmaydi. Binobarin, jamiyatning hozirgi holati, uning rivojlanishining eng muhim sur'ati inson va uning sog'lig'iga, uning xavfsiz yashashiga yangi, yanada yuqori talablarni qo'yadi. Epidemiologik salomatlik tadqiqotlariga ko'ra; maktab o'quvchilarining 20% gacha, olti yoshli bolalar maktabga tayyor emas.

TAHLILLAR VA NATIJALAR.

Birinchi sinf o'quvchilarining 12-15% nutqida nuqsoni bor. 7-9 yoshli bolalarda aqliy zaiflik va aqliy zaiflik shaharlarda 5-6% hollarda va qishloq joylarda ikki baravar ko'p kuzatiladi.

Bugungi kunda "Salomatlik" tushunchasiga yaxlit yondashuv maktab hayotida jiddiy o'zgarishlarni amalga oshirishga olib keladi, bu barcha darajalarni qamrab oladi - maktabni boshqarishdan o'quvchilar o'rtasidagi sinfdagi munosabatlarga, aloqalar, qo'shimcha ta'lim tizimi bilan maktablar va boshqa manfaatdor shaxslar. o'zaro ta'sir sub'ektlari. Va zamonaviy maktab o'quvchilarining sog'lig'ini saqlash uchun inson, tabiat, jamiyat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning adekvat usullarini topa oladi.

Shu munosabat bilan so'nggi paytlarda pedagogik nazariya va amaliyotda maktabda bolalar salomatligi muammosiga e'tibor kuchaymoqda, sog'liqni saqlashni tejaydigan maktab muhitini yaratishga, bolalar salomatligini saqlaydigan yangi sog'liqni saqlash texnologiyalarini izlashga harakat qilinmoqda. talaba va uning xavfsiz xulq-atvorini shakllantirishga hissa qo'shadi va bir vaqtning o'zida o'qitish sifati darajasini pasaytirmaydi.

Ilmiy-texnika taraqqiyoti va insoniyat taraqqiyoti, yuqorida ta'kidlanganidek, aholining hayot faoliyati xavfsizligi sohasidagi madaniyatini yanada yuksaltirishni, har bir shaxsning o'z qilmishi uchun mas'uliyatini oshirishni, atrof-muhitni muhofaza qilish va atrof-muhitni muhofaza qilish muammosiga madaniyatli munosabatda bo'lishni talab etadi. tabiatni oqilona boshqarish. Shu munosabat bilan yosh avlodni tarbiyalashda nazariy va amaliy jihatdan maqsadli va malakali uyg'unlashgan yondashuvlarga asoslangan xavfsizlik madaniyatini shakllantirishga yangicha yondashuvni amalga oshirish zarurati paydo bo'ldi.

Shaxsiy xavfsizlik madaniyatini tarbiyalash asosiy boshlang'ich vazifa bo'lib, uning muvaffaqiyatli hal etilishi asosan xavfsiz hayotning asosiy jihatlarni belgilaydi. Bunday tarbiyaning boshlanishi maktabgacha yoshga to'g'ri kelishi va deyarli butun umr davom etishi kerak. Shaxsiy xavfsizlik madaniyatini shakllantirishning asosiy

maqsadi insonni sog'lom turmush tarziga tayyorlash, unga kundalik hayotda va ekstremal vaziyatlarda o'zini tutish qoidalari, intizomi va normalarini o'rgatishdir.

Bunday shakllantirishning maqsadi har qanday yoshdagi odam uchun bir xil bo'lib, mazmuni, shakllari, usullari va vositalari yosh xususiyatlariga, ta'lim jarayonining xususiyatlariga, ish sohalariga va individual psixologik fazilatlarga qarab farqlanadi. Mazmun jihatidan xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalariga ega bo'lgan shaxsiy xavfsizlik madaniyatini shakllantirish jarayoni bunday madaniyatning quyidagi jihatlarini shakllantirishni o'z ichiga oladi: shaxsiy xavfsizlik; ma'naviy va psixologik xavfsizlik; jismoniy xavfsizlik; ekologik xavfsizlik; favqulodda vaziyatlarda xavfsizlik qoidalari; huquqiy xavfsizlik; ijtimoiy xavfsizlik; axborot xavfsizligi; politexnika xavfsizligi; tibbiy va profilaktika xavfsizligi; harbiy xavfsizlik.

Keling, umumiy ta'lim maktabi o'quvchisining shaxsiy xavfsizligi madaniyati qanday tarkibiy qismlarni o'z ichiga olishini ko'rib chiqaylik. Xavfsiz xulq-atvor madaniyatini shakllantirish jarayonining zaruriy va etarli mazmunli jihatlari talabalar tomonidan quyidagi narsalarni o'zlashtirish deb nomlanishi kerak: umumiy ta'lim va kasbiy bilim; shaxsiy xavfsizlikni ta'minlashda umumiy ta'lim va kasbiy bilimlarni qo'llash ko'nikmalari; tabiiy va antropogen (texnogen, biologik-ijtimoiy, ijtimoiy-siyosiy, harbiy) xarakterdagi xavfli va favqulodda vaziyatlar to'g'risida bilim; fuqaro muhofazasi va favqulodda vaziyatlar sohasidagi normativ-huquqiy va qonunchilik xarakterini bilish; birinchi yordam ko'rsatish bo'yicha bilim; aholini, hududlarni va atrof-muhitni favqulodda vaziyatlar ta'siridan himoya qilishni tashkil etish bo'yicha bilimlar.

Axloqiy-psixologik xavfsizlik madaniyati ijtimoiy xavfsiz ob'ektning shaxsiy axloqiy va ma'naviy fazilatlarini, ya'ni o'quvchi shaxsini shakllantirishni nazarda tutadi. Axloqiy va psixologik xavfsizlik madaniyatini shakllantirish jarayoni insonning butun ongli hayoti davomida amalga oshiriladi, ammo bu jarayonga erta yoshda alohida e'tibor beriladi, buning natijasi shaxsning sog'lom turmush tarzini olib borishga tayyorligidir. turmush tarzi va har qanday hayotiy vaziyatlarda, shu jumladan ekstremal vaziyatlarda uning psixologik barqarorligini shakllantirish.

Jismoniy xavfsizlik madaniyatini shakllantirish ikkita asosiy yo'nalishni o'z ichiga oladi kuch, chidamlilik, moslashuvchanlik, harakatlarning tezligi va aniqligini rivojlantirishga qaratilgan xavfli va favqulodda vaziyatlarga jismoniy tayyorgarlik; jismoniy tarbiya va sport favqulodda vaziyatlarda zarur bo'lgan xavfsizlik chegarasini ta'minlaydi; umumiy jismoniy tarbiya tabiatan universaldir va odamni nafaqat ekstremal sharoitlarda, balki kundalik hayotda, ishda va hokazolarda muvaffaqiyatli xatti-harakatlarga tayyorlaydi; Favqulodda vaziyatlarda va ularning oqibatlarini bartaraf etishda jarohatlar, shikastlanishlar, sog'liqqa zarar etkazish yoki o'lim xavfini minimal darajada (yoki sezilarli darajada kamaytirishni) ta'minlaydigan jismoniy

tarbiya. Jismoniy xavfsizlik madaniyatini shakllantirish tegishli o'quv dasturlari va madaniy sport bazasi bilan ta'minlanadi.

XULOSALAR.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini hayot faoliyati xavfsizligi asoslariga o'rgatish tizimini ishlab chiqishda biz shuni hisobga oldikki, hozirgi vaqtda hayot xavfsizligining asosiy masalalari bo'yicha bilimlarni tizimli o'zlashtirish boshlanadi, faqat asosiy? maktab. Buning sababi, boshlang'ich maktabning tayanch o'quv dasturida boshlang'ich maktabning asosiy fanlaridan tashqariga chiqadigan maxsus o'quv fanlari mavjud emas.

Umumta'lim maktabida hayot xavfsizligi madaniyatini shakllantirish tizimi haqida umuman gapiradigan bo'lsak, shuni aytish mumkinki, 1-sinf dan 11-sinf gacha hayot faoliyati xavfsizligi fanining o'quv dasturida o'qitish bo'yicha keng qamrovli material tanlangan va tizimlashtirilgan. sog'liqni saqlash masalalari, sog'lom turmush tarzi kundalik inson xatti-harakatlarining individual tizimi sifatida, unga haqiqiy muhitda jismoniy, ma'naviy va ijtimoiy farovonlik va faol uzoq umr ko'rishni ta'minlash. Bunday dastur barcha yoshdagi maktab o'quvchilarida shaxsiy xavfsizlik va boshqalarning xavfsizligiga ongli munosabatni shakllantirish uchun mo'ljallangan.

U fundamental bilim va ko'nikmalarni egallashni ta'minlaydi. Inson atrof-muhitining xavfli vaziyatlari va zararli omillarini tan olish va baholash, ulardan himoya qilish usullarini aniqlash, shuningdek, ularning salbiy oqibatlarini bartaraf etish va bolalar uchun ochiq hajmda o'z-o'ziga va o'zaro yordam ko'rsatish qobiliyatiga ega lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Zyazina T.V. Hayot xavfsizligini o'rgatish nazariyasi va usullari: o'quv qo'llanma / T.V. Zyazina, A.I. Grigoryev. - Voronej: VGPU, 2006. - 136
2. Abaskalova N.P. Maktabda hayot xavfsizligi asoslarini o'qitish metodikasi / N. P. Abaskalova, L. A. Akimova, S. V. Petrov. Novosibirsk: ARTA, 2011. 302 p. 2. Abramova, S. V. Hayot 17/05/2018) komp. E.A. Kuznetsova. - Nijnevartovsk: Nijnevart nashriyoti. davlat un-ta, 2015. - 110 b. 7. Muxina I.A., Eremina T.Ya. Adabiyot bo'yicha
3. Grigoryev, D.V. Talabalarning darsdan tashqari faoliyati. Uslubiy konstruktor: o'qituvchi uchun qo'llanma / D. V. Grigoriev, P. V. Stepanov. Moskva: Ta'lim, 2010. 223 b
4. Talagaeva Yu. A. Turizm yo'li bilan xavfli xulq-atvor turisiz maktab o'quvchilarining shaxsini shakllantirish // Hayotning xavfsizligi va jismoniy madaniyat: rivojlanish vektorlari: xalqaro ishtirokdagi VII Butunrossiya yillik ilmiy-amaliy konferentsiya materiallari. Nijniy Tagil, 2017 yil 26-27 aprel, 2016 yil. 47-49-betlar.
5. Pedagogika: talabalar uchun darslik. oliy ta'lim muassasalari prof. ta'lim / P.I. Pidkasisti, V.A. Mizherikov, T.A. Yuzefavicius; ed. P. I. Pidkasistogo. markazi, 2014. - 624 b. 10. Selevko G. K. . Suvorova, G. M. Hayot faoliyati xavfsizligini o'qitish metodikasi: darslik. universitetlar uchun qo'llanma /